

Επιμέλεια: Πάνος Κουρτίδης. Εξέλιξη: Β. Μανώλης. Σχολιασμός: Β. Μανώλης.

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΕΝΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΥ

ΟΤΑΝ Ο ΙΩΑΝΝ. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΠΡΙΝ ΓΙΝΗ ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΗΤΑΝ ΑΠΛΟΣ ΓΡΑΦΕΥΣ ΤΟΥ ΕΦΕΤΕΙΟΥ ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ

ΠΩΣ ΤΟΝ ΕΝΘΥΜΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΓΗΡΑΙΟΤΕΡΟΙ.—ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΤΟ ΜΩΔΙ ΤΗΣ ΚΥΔΩΝΙΑΣ.—ΣΤΗΝ ΕΚΕΙ ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ΤΟ «ΟΤΑΝ ΗΜΟΥΝ ΔΑΣΚΑΛΟΣ».—Η ΕΥΘΥΜΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΤΩΝ ΚΕΝΤΑΥΡΩΝ.—ΣΤΟ ΕΡΕΙΠΩΜΕΝΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΟΠΟΥ ΕΔΙΔΑΞΕ ΕΝΤΕΙΧΙΖΕΤΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΗ ΠΛΑΚΑ

Του συνεργάτου μας κ. Θ. ΑΜΟΥΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΧΑΝΙΑ, 16 'Απριλίου. — 'Ο ένταυθα φιλολογικός σύλλογος «Χρυσόστομος» είχε μίαν εύγενή και ώραία πρωτοβουλία. Πήρε την απόφαση νά έντειχίση μίαν αναμνηστική πλάκα στό σπίτι, όπου δίδασκε ο άείμνητος Ιωάννης Κονδυλάκης, τόν καιρό που ήταν δάσκαλος στό χωριό Μώδι, 16 χιλιόμετρα δυτικά τών Χανίων, στό 1885—86.

Μέ τόν τρόπον αυτό, τό λαμπρό σωματείο του «Χρυσόστομου», που πρωσοστατεί, εδώ και 30 χρόνια, σέ κάθε πνευματική και καλλιτεχνική έκδήλωση του τόπου, εξοφλεί ένα όφειλόμενο χρέος τής πόλεως, που ο ά- ξεχαστος «Διαδάτης» τήν αγάπησε σάν δεύτερη πατρίδα του, μετά τή γενέτειρά του, τή Βιάννο. Γιατί, δεν πρέπει νά λησμονηθεί ότι ο Κονδυλάκης, πριν άκόμη «κυριεύσει» τήν Άθήνα, όπου κατέλαβε μίαν από τισ έπιφανέστερες θέσεις στή δημοσιογραφία κι' άνακηρύχθηκε δημιουργός του άθηναικού χρονογραφήματος, είχε ζήσει αρκετά χρόνια στό Χανιά, όπου εργάσθηκε σάν γραμματέας Ειρηνοδικείου, σάν Έλληνοδιδάσκαλος στό σχολαρχείο του Μωδίου, σάν δημοσιογράφος σέ διάφορες τοπικές εφημερίδες, και τέλος, όπου συνέγραψε και τυπώσε τήν «Πρώτη Άγάπη» και άλλα διηγήματά του.

Ο Κονδυλάκης πρωτοήλθε στό Χανιά, στις άρχές του 1879 και διορίσθηκε γιά λίγο στό Έφετείο, σάν βοηθός γραμματέως. Χάρης στόν καθηγητή του Πανεπιστημίου Άθηνών κ. Ν. Τωμαδάκη, επίλεκτο τέκνο τών Χανίων, που έχει συγκεντρώσει άφθονά στοιχεία γιά τό πέρασμα του Κονδυλάκη από τά Χανιά, έχουμε μιά παραστατικότητα περίγραφη του νεο- αρου δικαστικού γραμματέως, όπως του τήν έκοιμε ένας γηραιός τουρκωπάλης δημοσιογράφος, ο Κ. Φουερναράκης: «Είς ηλικίαν 19 έτών περίπου, προσκληθείς εις τά Χανιά υπό του θείου του Χρήστου Κονδυλάκη, ο Ιωάννης Κονδυλάκης κατέλαβε τήν θέση γραφέως του Έφετείου. Έφερε τότε κρητική ένδυμασίαν. Ένα φασάκι τουρκικόν, βράκαν πολύπτυχον και μακράν, ζώνην έρυθράν, υπεκάμισον χρωματιστόν και παπούτσιά και όχι στιβάνια. Μου έκαμεν έντύπων η περιβολή του, η όποία ώμοίαζε με ήρακλειώτικην τουρκικήν, και-τούτο με ήπάτησε διά νά τόν έκλάβω ως μουσουλμάνον... Έμέραν τινά, όπως και οι άλλοι κυβερνητικοί υπάλληλοι, έφόρεσαν ευρωπαϊκά και άνωτέραν διαταγήν...».

Στά 1885, ο Κονδυλάκης θρίσκει-ται στό χωριό Μώδι τής Κυδωνίας, όπου διευθύνει σάν σχολάρχης τό εκεί Έλληνικό σχολείο. Τό κάψιμο τών άρχείων τής Τμηματικής Έφορείας Κυδωνίας, στό 1897, με τή μεγάλη πυρκαϊά τών Χανίων, έξηφάνισε κάθε πληροφορία γιά τή δασκαλική θητεία του Κονδυλάκη στό Μώδι. Ωρι-

σμένοι, όμως, επιζώντες μαθηταί του, έδωκαν στόν κ. Τωμαδάκη άσφαλείς πληροφορίες γιά τό πέρασμά του από τό Μώδι, που τοβγινε πηγή έμπνεύσεως γιά τή συγγραφή ώραιοτά-



Ο Κονδυλάκης σέ ηλικία 19 έτών, όταν υπηρετούσε ως γραμματέας Ειρηνοδικείου στό Χανιά.

των ιστορικών άφηγημάτων, όπως ο «Γενή Μανώλης», που αναφέρεται σέ προσωπικά του διώματα, και τό «Πώς έράμειψε τό χωριό», που στήρίζεται σέ διηγήσεις παλαιότερων περιστατικών. Τέλος, η μεγάλη νουβέλα του «Όταν ήμουν δάσκαλος», δεν είναι παρά μιά σειρά από ευχάριστες αναμνήσεις από τή θητεία του στό Μώδι, όπου βρήκε τήν ευκαιρία νά ζήση μιά ξενοιαστή ζωή μανιώδους κυνηγού, που δεν πολεσοκοτιζότανε γιά τή γραμματική και τό συντακτικό. Γι' αυτό, άλλωστε και παραιτήθηκε τόν έπόμενο χρόνο.

Γιά τήν έμέριμνη ζωή τής έποχής εκείνης, ο Κονδυλάκης έγραψε άργότερα στόν «Επικήδειο»: «Έμεθα τότε μιά εύθυμη συντροφία νέων εις τά Χανιά, που είχαμε κοινήν τήν αγάπην προς τήν Ιππασίαν. Είς τήν είσοδον τής πόλεως, ένας Τούρκος, ο Τζανερίκος, έδιδεν άλογα με νοίκι. Έπαίρναμε από Ένα και τραβούσαμε στό περίχωρα. Τί ύπέφεραν εκείνα τά άλογα από τή νεανική μας τρέλλα δεν περιγράφεται. Έτρέχαμε σά δαιμονισμένοι και τ' άναγκάζαμε νά υπερπηδούν κάθε έμπόδιο που συναντούσαμε, είτε τοίχος ήτο, είτε χαντάκι. Μάλιστα, έ-

μα μεθούσαμε, δεν είχαμε πιά κανένα οίκτον δι' αυτά τά ζώα. Τά σπιρούνια έχώνοντο βαθειά στό πλευρά των και οι βίτσες αλλόκωναν τό δέρμα των... Και καίμιά φορά, όπως ήταν άφρισμένα, τ' άναγκάζαμε νά προχωρήσουν στή θάλασσα κι' έκάνανε τά λουτρά τών Κενταύρων, όπως λέγαμε τό έφιππον εκείνο κολύμβημα. Έπειτα, μουσκεμένοι καθώς ήμεθα, έγυρίζαμε στό Χανιά και παραδίδαμε ξεθεωμένα τά άλογα».

Βουδός μάρτυρας γιά τό πέρασμα του Κονδυλάκη από τό Μώδι είναι τό κτίριο του σχολείου, όπου έκανε τό δάσκαλο στό 1875—86. Είναι Ένα δίπατο σπίτι, άρχοντικό θα μπορούσε νά πη κανείς γιά τήν έκείνη έκείνη, με μιά μεγάλη σάλα στό επάνω πάτωμα, που χρησίμευε γιά αίθουσα διδασκαλίας. Βρίσκειται στήν κορυφή ένός μικρού ύψώματος, στή θέση «Πεζουλίας» και ανήκει στήν οικογένεια Φυντικιάκη, του Φυντικογιώργη, όπως είναι γνωστή στό χωριό. Σήμερα, στό ιστορικό αυτό σπίτι μένουν οι άπόγονοι του Φυντικογιώργη, και συγκεκριμένα, ο έγγονός του Χαράλαμπος, με τή γρηγό μητέρα του, μίαν άξιαγάπητη γρηούλα, κάπου 90 χρονών, που μας δέχθηκε με μεγάλη έγκαρδιότητα.

Η καλοστεκούμενη αυτή γερόντισσα θυμάται πολύ καλά τό νεαρό τότε Κονδυλάκη. «Έμουνα κοριτσάκι και τόν θυμάμαι φτασμένο άντρα, μάς λέγει. Όταν ήρθε στό χωριό μας, ο δήμαρχος Ήσυχάκης μάς παρεκάλεσε ν' άδειάσουμε τό σπίτι γιά νά τό κάνουν σχολείο και μάς βρήκε άλλο σπίτι. Τόν άλλο, όμως, χρένο, ο δάσκαλος έφυγε, τό σχολείο έκλεισε κι' έμεις έναγυρίσαμε έδω, όπου με τή θέληση του Θεού, μένουμε ακόμα. Τόν θυμάμαι πολύ καλά τό δάσκαλο, τόν Κύρ Γιάννη. Ήταν Ένας λεβέντης και πολύ χωρτατζής. Τά παιδιά τόν αγαπούσαν πολύ. Δεν τά κακομιλούσε, ούτε τά χτυπούσε και τά πήγαινε συχνά έκδρομή. Τόν τσιφτέ, τόν είχε πάντοτε μαζί του, άχώριστο σύντροφο, γιατί αγαπούσε τριμερά τό κυνήγι». Τσιφτέ, λένε οι Κρητικοί, τό κυνηγικό όπλο.

Έκτός από τήν Κυρά Δέσποινα Φυντικιάκη, συναντήσαμε στό Μώδι κι' ένα λιγερόκομο γεροντάκι, τόν Μανώλη Βουρδουμπά, που θυμάται κι' αυτός καλά τόν Κονδυλάκη. Τόν είχε δάσκαλο, μάς λέγει, ο αδελφός μου ο Σπίρος, που πέθανε πέρσι. Ήταν Ένας χρυσός άνθρωπος, με τό χαμόγελο στό στόμα, που ήξερε πολλές ιστορίες κι' έκανε παρέα υ' όλους τούς χωριανούς μας. Τέτοιοι δάσκαλοι, έπλοϊ χωρίς ψευροπερφήνεια, δεν θρίσκονται σήμερα».

Η είδηση ότι πρόκειται νά έντειχισθό άναμνηστική πλάκα στό σχολείο όπου δίδασκε ο «Διαδάτης» ειαδόθηκε σάν άστραπή σ' όλη τήν περιφέρεια και γέμισε υπερηφάνεια τους κατοίκους τής περιοχής. Στο σημείο δίως τούτο θα πρέπει ν' αναφέρουμε κάτι άνεπάνταχο. Τό ιστορικό αυτό σπίτι δεν ανήκει σήμερα στήν Κοινότητα Μωδίου, αλλά στήν Κοινότητα Γερανίου, που συνορεύει με τό Μώδι. Πώς θα τακτοποιηθή αυτό τό ζήτημα; Λεπτομέρεια που άπασχολεί πολύ τόν πρόεδρο του «Χρυσόστομου», καθηγητή κ. Μποτωνάκη. Γιατί, οι Μωδιανοί, έχοντας με τό μέρος τους τήν ιστορική παράδοση, θα έμεροκλήσουν γιά λογαριασμό τής Κοινότητάς των τή τιμή, ότι φιλοξένησαν κάποτε στό χωριό τους τόν Κονδυλάκη. Οι κάτοικοι, όμως, του Γερανίου, πώς θα είναι δυνατόν νά παραγνωρίσουν τό άδιάφευστο γεγονός ότι τό κτίριο του ιστορικού σχολείου βρίσκεται στό χωριό τους; Πρόβλημα που με λίγη καλή θέληση και άμοιβαία κατανόηση, δεν είναι δυνατόν παρά νά βρηθί λύσι του.

Οι δασμοί του Κονδυλάκη με τό Χανιά δεν έχουν μόνο ρομαντικό χαρακτήρα, όπως θα μπορούσε νά φαντασθή ο άνειδοποίητος άναγνώστης, με όσα γράφθηκαν στίς προηγούμενες παραγράφους αυτής τής άναποκρίσεως. Δώδεκα περίπου χρόνια ύστερώτερα, ο Άθηναίος τώρα δημοσιογράφος Ιωάννης Κονδυλάκης θρίσκειται πάλι στό Χανιά, σάν πολεμικός άναποκριτής έφημερίδης τής Έλληνικής πρωτεύουσας. Είναι η έποχή τής Κρητικής Έπαναστάσεως του 1897, που είχε σάν έπακόλουθο τόν άτυχή πόλεμο τής ίδιας χρονιάς.

«Τήν έποχή εκείνη—γράφει πάλι ο κ. Τωμαδάκης—ή Κρήτη συγκεντρώνεται όχι μόνο τά Έλληνικά, αλλά τό παγκόσμια βλέμμα. Μετά τόν Λορέντζο Μανώλη, ο Κωνσταντίνος Μάνος, ο Σπύρος Μασσιούκας, ο Ίων Δραγούμης, ο Ηλίας Βουτιερίδης, ο Γεώργιος Κονδύλης κατεβαίνουν νά πολεμήσουν. Ο Ίωάννης Κονδυλάκης είναι και δημοσιογράφος και πολεμιστής: Πολεμικός άναποκριτής θα μπορούσαμε νά πούμε. Άκολουθεί τόν Έλληνικό στρατό στήν Κυδωνία, κατόπιν στό Σέλινο, στήν πολιορκία του Πύργου τής Κωνστανίου—Φεβρ. 1897...». Κι' ακολουθούν πλείστα χαρακτηριστικά έπεισόδια με ήρωα τόν Κονδυλάκη, που δίνει δείγματα μεγάλης φιλοπατρίας, γενναίας ψυχής και άνεξάντλητου χιούμορ, όσάμα και στίς πιο δραματικές στιγμές.

Η άκριθής ήμερομηνία τής τελετής που οργανώνει ο «Χρυσόστομος» γιά τήν έντειχισή τής αναμνηστικής πλάκας στό σχολείο του Μωδίου, δεν έχει άκόμη όρισθή. Θα προηγηθούν συνεννοήσεις με τόν Σύλλογο τών Βιαννιτών, που έδρασει στήν Άθήνα, καθώς και με τήν Ένωσι Συνακτών Έμμερησίαν Έφημερίδων Άθηνών, που θα παρακληθώ νά εκπροσωπηθή στή τελετή, μ' ένα άμνητή που θα υποδείξη η ίδια. Δεν άποκλείεται μάλιστα, με τήν ευκαιρία αυτή, νά οργανωθή και μιά μεγάλη δημοσιογραφική έκδρομή στό Χανιά, γιά τόν λαμπρότερο έορτασμό τής μνήμης του άξέχαστου «Διαδάτη».

Θ. ΑΜΟΥΤΖΟΠΟΥΛΟΣ